

До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19
у Національному університеті
«Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 12,
79000, м. Львів

В І Д Г У К

офіційного опонента –професора кафедри конституційного, адміністративного та кримінального права Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», доктора юридичних наук, доцента, Чорної Вікторії Григорівни на дисертацію Чорнописької Вікторії Зіновіївни на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю – 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Дисертаційне дослідження В. З. Чорнописької присвячене вирішенню наукового завдання, що полягає у визначенні правової природи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, проблем формування та реалізації цих гарантій на практиці, напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах.

Актуальність теми дослідження. Розвиток України як розвинутої європейської держави, прагнення до швидкої євроінтеграції актуалізує потребу трансформацій взаємовідносин держави та інституцій, що в ній формуються і реалізують свою діяльність у публічно-правовій сфері. Серед таких інституцій вагомим місцем займають релігійні організації.

Така трансформація повинна відбуватися з огляду на пріоритети громадянського суспільства. Найважливішим за таких умов є людиноцентристські начала усієї діяльності органів публічного управління, пріоритет соціальних інститутів, недержавних утворень, в тому числі й релігійних організацій, що становлять основу громадянського суспільства, створені, функціонують на засадах самоорганізації та самоврядування задля задоволення потреб їх членів.

На порядку денному вирішення низки проблемних питань функціонування релігійних організацій, без подолання яких гарантування та реалізація прав цих інституцій у публічно-правовій сфері матиме лише декларативний характер.

Сьогодні особливо загострилася потреба врахування законодавцем нових викликів та загроз, що пов'язані зі сферою діяльності релігійних організацій при визначенні змісту адміністративного законодавства; розширення адміністративно-деліктного законодавства, що визначає склади

адміністративних правопорушень, які посягають на права релігійних організацій; переліку суб'єктів, що засобами адміністративного права гарантують діяльність релігійних організацій, формування нормативно-правової основи задля подолання дискримінації на релігійному ґрунті в Україні.

Дедалі частіше релігійні організації залучаються до сприяння органам публічного управління у здійсненні соціально-виховної роботи серед засуджених, як військові капелани у районах проведення ООС, у здійсненні індивідуальної профілактики правопорушень серед молоді, в сферу освітньої діяльності, надання психологічної та інших видів допомоги громадянам, що потрапили в складні життєві обставини. У сучасних умовах проведення військових дій районах ООС релігійні організації проводять волонтерську та гуманітарну роботу.

Широке залучення релігійних організацій до різних аспектів суспільного життя потребує розширення та підвищення ефективності адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

Саме тому обрана тема дисертаційного дослідження Вікторії Зіновіївни Чернописької тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні» є актуальною, своєчасною та відповідає сучасним потребам формування громадянського суспільства та правового прогресу, а результати наукових пошуків авторки мають науковий та практичний характер.

Незважаючи на те, що основоположну теоретичну основу представленої роботи склали праці теоретиків адміністративного права та процесу, дослідження науковців з теорії держави та права, філософії права, канонічного права, історії, політології, релігієзнавства, соціології, слід констатувати відсутність у працях вітчизняних науковців ґрунтовного наукового аналізу теоретичних та практичних проблем адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, що, в свою чергу, засвідчує правильний вибір теми дисертаційного дослідження.

На сьогодні дисертаційне дослідження Вікторії Зіновіївни Чернописької є першою в сучасній адміністративно-правовій науці спробою ґрунтовного та фундаментального аналізу адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

Про актуальність теми дисертації В.З. Чернописької свідчить також її відповідність положенням Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» № 987-ХІІ від 23 квітня 1991 р., Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-ІІІ, Указу Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30 вересня 2019 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-ІV. Робота безпосередньо спрямована на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., ухвалених Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається раціональною та

логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Цьому сприяло використання широкого спектру джерельної бази. Здобувачкою використано 553 джерел, у яких відображено різні аспекти проблематики. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи.

Методологічний арсенал роботи також засвідчує ступінь обґрунтованості результатів дослідження. Дисертаційна робота побудована на сучасній юридичній методології, в якій інтегрувалися філософсько-світоглядні, загальнонаукові та спеціально-наукові методи, що забезпечили єдність гносеологічного, соціально-філософського та міжнародно-правового аналізу особливостей системи досліджуваних адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Методологічну основу роботи становить комплексне використання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких сприяло розкриттю предмета дослідження.

Для обґрунтування наукових положень і висновків В. З. Чернописька використала аналітичні та статистичні матеріали, узагальнену практику діяльності органів публічної влади, судових органів, Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Особливу значимість становлять результати анкетування 400 осіб (100 – з Львівської, 100 – з Кіровоградської, 100 – із Закарпатської, 100 – з Київської областей) та 120 посадових осіб органів публічного управління (30 – з Львівської, 30 – з Кіровоградської, 30 – із Закарпатської, 30 – з Київської областей). Кількісний та якісний аналіз емпіричних даних здійснено в роботі в логічній послідовності відповідно до завдань дослідження, що дозволило обґрунтувати більш авторських положень.

Основні положення і структурні елементи дисертації є обґрунтованими, взаємоузгодженими та об'єднаними в єдиній логічній концепції. Структура роботи теоретично обґрунтована та відповідає поставленим завданням, об'єкту та предмету дослідження, які вдало сформульовані і відповідають вимогам, які ставляться до такого роду наукових праць.

Науковим результатом проведеного дослідження стало обґрунтування концептуальних положень, які мають суттєве теоретичне та практичне значення для розвитку адміністративного права, сприятимуть подоланню проблем адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні.

Цілком обґрунтованими є пропозиції дисертантки щодо внесення змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII щодо посилення гарантування прав релігійних організацій на тимчасово окупованій території України, Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 21 серпня 2019 р. № 812, з метою надання повноважень ДЕСС щодо запобігання адміністративним правопорушенням щодо релігійних організацій, складення протоколів про ці адміністративні правопорушення та інші. Виправданою та обґрунтованою видається пропозиція В.З. Чернописької щодо створення спеціального підрозділу ДЕСС, який протидіятиме порушенню прав релігійних організацій.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується також її апробацією на науково-практичних конференціях, круглих столах, публікаціями у наукових фахових виданнях, впровадженням у науково-дослідну роботу Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», використанням у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» та Львівського державного університету внутрішніх справ.

У цьому контексті слід зазначити, що робота виконана на засадах наукової етики та характеризується високою культурою наукової праці. Текстовий матеріал, цитати та посилання на використані джерела, оформлені у відповідності до встановлених вимог. Бібліографія дослідження є широкою, репрезентативною і достатньою з точки зору вирішення поставлених завдань.

Рецензоване дослідження тісно корелюється з положеннями Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» № 987-ХІІ від 23 квітня 1991 р., Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-ІІІ, на реалізацію глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, визначених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, Указу Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30 вересня 2019 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-ІV. Робота безпосередньо спрямована на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., ухвалених Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р., наукового напрямку Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка».

Достовірність та наукова новизна висновків та рекомендацій. Достовірність результатів дослідження забезпечена застосуванням відповідного методологічного інструментарію, широким представленням наукознавчої основи роботи, належним рівнем наукового аналізу проблеми адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

Осмислення принципів сучасної юридичної методології, її підходів, методів, засобів і використання дослідницьких прийомів сприяло подоланню тематичної звуженості, ідеолого-апологетичної та конфесійної спрямованості здійснюваного дослідження актуального для науки адміністративного права проблематики.

Наукознавча основа дисертаційної роботи сформована за рахунок

систематизованого аналізу результатів наукових досліджень представників вітчизняної та зарубіжної науки, значного обсягу законодавчих та нормативних актів України, що визначають адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх розгляду є свідченням достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи. Окрім цього, про достовірність дисертаційної роботи свідчить використання широкої інформаційної бази, яку склали офіційні статистичні дані органів публічного управління, судів 2016 – 2021 рр., а також результати анкетування проведеного здобувачкою.

Достовірність наукових положень також підтверджуються коректністю постановки завдань, глибоким розумінням сутності проблем, що розглядаються в межах дисертаційної роботи.

Ще одним важливим моментом, що слугує свідченням достовірності отриманих результатів та відповідає критеріям наукової новизни дисертаційного дослідження, та на який, я вважаю, слід звернути увагу, є позиція автора стосовно використання досвіду зарубіжних країн задля модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, серед яких США, Велика Британія, Австралія, Канада. Специфікою України є поліконфесійність, відсутність моделі національної церкви. Близькість до американської моделі релігійного деномінаціоналізму спонукала до врахування досвіду США при оновленні адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

На основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру авторкою запропоновано оновлення вітчизняного законодавства, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів у сфері релігійних відносин (до вимог ст. 9 та ст. 11 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, відповідно до вимог практики Європейського суду з прав людини, Керівних принципів для аналізу законодавства стосовно релігії чи віри, схвалених Парламентською асамблеєю ОБСЄ та Венеціанською комісією у 2004 р.).

Грунтовне ознайомлення зі змістом дисертації, основними науковими публікаціями здобувачки, авторефератом дозволяє констатувати, що мету дисертаційного дослідження виконано. Основні положення сформульовані авторкою самостійно та відображають особистий внесок здобувачки у розвиток адміністративної науки зокрема, й правової загалом. Це відображено в основних положеннях дисертаційної роботи, які визначаються високим рівнем наукової новизни.

Наукова новизна результатів дисертації полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним монографічним дослідженням, присвяченим адміністративно-правовим гарантіям діяльності релігійних організацій в Україні. Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків і рекомендацій, слід відзначити, що у роботі порушені раніше недостатньо розроблені наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист. Серед найважливіших результатів, що характеризуються науковою новизною і розкривають повноту та зміст дисертаційного дослідження, варто виокремити напрацювання щодо виокремлення напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій, зважаючи на чинники формування громадянського суспільства та правового прогресу в Україні, посилення адміністративно-правових гарантій діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті сучасного освітнього законодавства України, функціонування інституту капеланства в Україні, забезпечення права на мирні зібрання.

Відповідає критеріям наукової новизни авторський підхід щодо визначення адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій.

Внаслідок наукового осмислення дефініції «адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій» дисертанткою встановлено, що вони є системою спеціальних адміністративно-правових умов, способів засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями та нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення, відновлення їх порушених прав та подано їхній науковий аналіз (С. 107-108).

Новизною вирізняється пропозиція авторки розділити органи публічного управління, які реалізують гарантування діяльності релігійних організацій, за сферою реалізації повноважень щодо гарантування діяльності релігійних організацій, на тих, які здійснюють гарантування реалізації їхніх прав (Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС)) та гарантування охорони їх правових можливостей (правоохоронні органи, серед яких органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, прокуратура, судові органи) (С. 297-298).

За результатами аналізу системи нормативно-правових актів, які є складовими адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, авторкою запропоновано низку змін та доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті. Важливим аспектом, який містить неабияку новизну та має практичну цінність є те, що здобувачка запропонувала створити спеціальний підрозділ ДЕСС, який протидіятиме порушенню прав релігійних організацій, та відповідний підрозділ у структурі МВС, що дав би змогу координувати діяльність Національної поліції України щодо попередження та припинення правопорушень, які виникають у процесі реалізації прав релігійних організацій на вільну зміну канонічного підпорядкування, користування культовими спорудами та втілення земельно-майнових можливостей релігійних організацій, проведення ними масових заходів (С. 351).

Структура дисертаційної роботи. Структура роботи, виклад її тексту та оформлення здійснені відповідно до вимог, які пред'являються до докторських дисертацій.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» сформовано наукознавчу основу дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, розкрито методологію, що становить комплексне використання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, проаналізовано поняття та подано класифікацію ознак адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, як комплексу характеристик, що відображають їх правову природу, спрямованість, засади формування, структурну будову, тощо. У цьому розділі дисертантка цілком слушно дійшла висновку, що у системі адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій визначено дві підсистеми таких гарантій, зокрема гарантії реалізації адміністративно-правових норм, що регулюють діяльність релігійних організацій (використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями) та гарантії адміністративно-правової охорони (гарантії належної реалізації державою засобів та способів попередження, припинення правопорушень щодо релігійних організацій та покарання правопорушників за незаконну діяльність щодо релігійних організацій, відновлення порушених прав) (С. 61).

Другий розділ «Адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні» розкриває дану категорію як систему адміністративно-правових характеристик, що визначають її взаємозв'язок із суспільством та державою. У ньому дисертантка представила комплексне дослідження прав та обов'язків релігійних організацій в системі публічно-правових відносин, особливості адміністративно-правової відповідальності та адміністративно-правові гарантії їх функціонування.

Авторкою виокремлено такі характерні ознаки правового статусу релігійної організації як учасника адміністративних правовідносин: непідприємницький характер діяльності та неприбутковість, організаційна єдність, державна реєстрація, майнова відокремленість, можливість захищати свої права у публічно-правовій сфері, оскаржувати дії та рішення органів публічного управління, бути позивачем в суді, здійснювати діяльність задля задоволення релігійних прав та інтересів віруючих і поширення релігійних переконань та учень (С. 139).

Науковий інтерес становить запропонована здобувачкою класифікація ознак адміністративної відповідальності релігійних організацій. Так, додатковими ознаками, що вирізняють адміністративну відповідальність релігійних організацій є те, що підстави притягнення цих інституцій до адміністративної відповідальності можуть не стосуватися сфери релігійної діяльності, а бути пов'язаними з їх діяльністю як організацій, що можуть функціонувати у різних сферах господарювання, однак задля досягнення цілей, визначених статутом цієї організації (сповідання, проповідання певної

релігії, проведення богослужінь, тощо).

У третьому розділі «Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» подано характеристику системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, яка у найзагальнішому вигляді може бути представлена спеціальними адміністративно-правовими гарантіями-умовами, гарантіями-засобами і адміністративно-правовими гарантіями-способами забезпечення діяльності релігійних організацій.

У четвертому розділі «Суб'єкти системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні» доведено, що система адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні та діяльність її суб'єктів націлені на реалізацію політики держави щодо забезпечення свободи совісті та віросповідання, втілення в життя законів та інших нормативно-правових актів у сфері функціонування релігійних організацій, забезпечення законності та охорони громадського порядку у сфері діяльності релігійних організацій, охорону прав та законних інтересів цих інституцій, протидію правопорушенням щодо них (С. 299).

Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз діяльності Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, в результаті чого наголошується на необхідності удосконалення її діяльності, розширення її компетенції щодо адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, а відтак особливої уваги законодавця. Зокрема, на часі наділення її повноваженнями щодо протидії деліктам відносно правопорушень у релігійній сфері, координації роботи щодо захисту прав релігійних організацій.

Узагальнивши характеристики органів публічного управління, які реалізують гарантування діяльності релігійних організацій, представлено їх класифіковано за сферою реалізації повноважень щодо гарантування діяльності релігійних організацій, формами їх реалізації, характером компетенції та можливістю застосування заходів адміністративно-правового примусу.

У п'ятому розділі «Напрями удосконалення адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» відзначається, що трансформація адміністративно-правових норм на засадах виявлення найдосконаліших форм правового регулювання задля максимального задоволення комунікативних, релігійних, морально-етичних, правових можливостей членів релігійних організацій є найважливішим завданням сучасної держави.

Визначено, що модернізація адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні повинна здійснюватися на основі досвіду зарубіжних країн, серед яких США, Велика Британія, Австралія, Канада (С. 367).

З огляду на зарубіжний досвід, в контексті глобалізаційних трансформацій, виокремлено основні напрями модернізації досліджуваних гарантій. Вони повинні стосуватися як захищеності прав та законних інтересів релігійних організацій як учасників публічно-правових відносин та членів

громадянського суспільства загалом, так і їхнього захисту від деструктивних впливів нетрадиційних для держави сект та організацій, що порушують їх права, дискредитують їх в очах віруючих, поширюють про них неправдиву інформацію, створюють перешкоди для проведення ними релігійної діяльності (С. 375).

На основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру запропоновано оновлення вітчизняного законодавства, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів у сфері релігійних відносин (до вимог ст. 9 та ст. 11 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, відповідно до вимог практики Європейського суду з прав людини, Керівних принципів для аналізу законодавства стосовно релігії чи віри, схвалених Парламентською асамблеєю ОБСЄ та Венеціанською комісією у 2004 р.) (С. 262).

Аналіз змісту роботи свідчить про самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу та дозволяє констатувати високий науково-теоретичний рівень проведеного дослідження. Вдала структурна побудова дисертації демонструє науково вивіреним та обґрунтованим підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження.

Викладені дисертанткою положення та рекомендації становлять наукову цінність, оскільки в дисертації по-новому вирішено важливе наукове завдання, що має суттєве значення для розвитку науки адміністративного права. Розв'язання поставлених в дисертації завдань допоможе вдосконалити правові норми, що значною мірою сприятиме підвищенню ефективності адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Робота позбавлена обтяжливих граматичних конструкцій, сприймається цілісно.

Наукове та практичне значення, теоретична та прикладна цінність результатів дослідження. У результаті проведеного дисертаційного дослідження сформульовано низку нових наукових положень, висновків і пропозицій, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Результати роботи можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як підґрунтя для поглиблення подальших наукових досліджень адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій; у правотворчій сфері – для вдосконалення положень чинного законодавства щодо діяльності релігійних організацій в Україні та адміністративно-правових відносин у сфері гарантування їх функціонування; практичній діяльності – задля удосконалення практичної діяльності суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні; у навчальному процесі – для удосконалення викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Правозастосування», «Взаємодія підрозділів Національної поліції з громадськістю», «Профілактика правопорушень», «Публічне адміністрування», «Адміністративні процедур та адміністративні провадження: проблеми кореляції», «Правоохоронні органи України», «Організація служб безпеки підприємств установ та організацій» та з метою підготовки підручників, посібників, методичних рекомендацій,

викладання лекційного матеріалу та проведення семінарських занять з цих навчальних дисциплін.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення та результати опубліковано в 47 наукових працях, з них: 2 одноосібні монографії, 3 колективні монографії, 21 стаття, з яких 3 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та 21 – у збірниках тез наукових конференцій, які констатують апробацію результатів дисертації.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації, повністю відображені в авторефераті, а дисертаційна робота є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Водночас, наголошуючи на теоретичній та практичній цінності дисертаційного дослідження В. З. Чернописької, позитивно оцінюючи її загалом, слід наголосити на наявності окремих положень, що носять дискусійний характер та потребують детальнішого обґрунтування.

1. У авторефераті містяться положення та наводяться дефініції, співвідношення яких потребує уточнення. Зокрема, потребує уточнення співвідношення юридичних категорій «адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій» та «адміністративно-правові гарантії захисту прав релігійних організацій».

2. Хотілося б почути думку авторки про місце Державної служби України з етнополітики та свободи совісті в системі суб'єктів, що засобами адміністративного права гарантують діяльність релігійних організацій, про перспективи удосконалення її адміністративно-правового статусу. Чому автор пропонує їй наділити додатковими функціями, незважаючи на низький рівень визнання ефективною її діяльності за результатами проведеного за проблематикою дисертаційного дослідження анкетування?

3. На с. 381 дисертантка зазначає, що модернізація адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні повинна здійснюватися на основі досвіду зарубіжних країн, серед яких США, Велика Британія, Австралія, Канада. Водночас нею не визначено, модель системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій якої держави слід адаптувати в Україні? Це положення потребує деталізації.

4. Додаткового аргументування потребує обрання дисертантом в якості пріоритетного критерію для дослідження видів адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні форми реалізації цих адміністративно-правових гарантій та формування змісту розділу третього дисертаційної роботи.

5. Говорячи про доцільність прийняття окремого закону щодо мирних зібрань релігійних організацій, який визначатиме адміністративно-правові гарантії реалізації цього права (с. 356), дисертантка не наводить пропозицій щодо визначення змісту цього документу, не формує власні нормативні

пропозиції. Зміст цього положення потребує пояснення.

6. Потребує пояснення твердження авторки, що загальні стандарти віднесення релігійних інституцій до того чи іншого виду, узалежене від цього визначення порядку їх формування, членства, є потрібною умовою подальшого гарантування діяльності таких релігійних організацій (с. 56).

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Чернописької Вікторії Зіновіївни на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права завдання щодо теоретичного визначення адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, з'ясування правових проблем правозастосовної практики у цій сфері та формування теоретико-правових засад їх подолання, обґрунтування пропозицій щодо правових реформ у цій сфері на основі міжнародного досвіду.

Автореферат відповідає змісту дисертації, а в основних публікаціях розкрито її основний зміст. Дисертація та автореферат відповідають обов'язковим вимогам.

Дисертаційне дослідження Чернописької Вікторії Зіновіївни на тему «Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні», яке представлено на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, відповідає вимогам, що пред'являються до такого виду наукових робіт, відповідно до Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а його автор – Чернописька Вікторія Зіновіївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
професор кафедри конституційного,
адміністративного та кримінального права
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
доктор юридичних наук, доцент

В. Г. Чорна

